

Raport vizită de studiu

Clinică Juridică Mobilă New York

În perioada 12-17 noiembrie 2017, Centrul de Resurse Juridice (CRJ) a organizat o vizită de studiu în cadrul proiectului "SOS: ONG-urile din România, împreună pentru drepturile persoanelor cu dizabilități mintale închise în instituții" co-finanțat printr-un grant din partea Elveției, prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă¹, în vederea dezvoltării de noi competențe ale experților Clinicii Juridice Mobile și observarea desfășurării activității și a funcționării unei clinici mobile ce oferă sprijin persoanelor vulnerabile care, de multe ori, întâmpină și dificultăți financiare.

„Clinica Juridică Mobilă” a apărut din necesitatea de a asigura accesul la justiție persoanelor cu dizabilități intelectuale și/sau probleme de sănătate mintală. Proiectul implementat de CRJ și-a propus să asigure servicii juridice “la firul ierbii” persoanelor vulnerabile care nu se bucură de un acces efectiv la justiție și nu pot, nu știu sau nu au acces la a se plânge și a-și valorifica drepturile. Modelul Clinicii Juridice Mobile identificat la New York avea deja o considerabilă experiență și servicii integrate acordate beneficiarilor, fiind astfel selectat pentru echipa proiectului de a-și extinde aria de cunoaștere și, ulterior, de aplicare, a cunoștințelor pentru apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale.

Echipa care a participat la vizita de studiu a fost formată din 8 experți, angajați CRJ și membri ai Clinicii Juridice Mobile: Georgiana Pascu – manager program “Pledoarie pentru Demnitate”, Cezara Prepelită – asistent program “Pledoarie pentru Demnitate”, Delia Niță – expert drepturile omului, Dora Călian - avocat, Diana Neguț – consilier juridic, Roxana Mărcoiu - psiholog, Ovidiu Damian - psiholog, Bianca Beu – voluntar CJM, jurist.

Astfel, prima întâlnire a echipei de experți din cadrul vizitei de studiu a fost cu Amy Hozer², coordonatoarea Mobile Legal Help Center și avocat senior în Baroul din New York, care le-

¹ <http://www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/clinica-juridica-mobila/>

² <http://www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/clinica-juridica-mobila/blog/interviu-cu-amy-hozer-clinica-juridica-mobila-din-ny/>

a oferit mai multe detalii despre activitatea celor implicați în acest proiect. Echipa CRJ a petrecut o zi de lucru alături de cei de la Mobile Legal Help Center, mergând în cartierul Bronx. De asemenea, experții au putut observa ce dotări are biroul juridic “pe roți”, ce instrumente de lucru folosesc avocații pentru a se lămuri sub cât mai multe aspecte privind fiecare cauză și care sunt etapele ce trebuie parcurse de un client în momentul în care ajunge la acest birou pentru a-și rezolva problema juridică sau a obține măcar o îndrumare. Cauzele pe care le preia spre rezolvare acest birou juridic sunt destul de variate, incluzând divorțuri și alte probleme de dreptul familiei, cazuri de violență domestică, respectiv emiterea ordinelor de protecție, informare și ajutor privind obținerea actelor pentru imigranți etc. Mobile Legal Help Center a ajutat mii de clienți aflați în situații de vulnerabilitate, având ca beneficiari copii cu dizabilitati, victime ale violentei domestice, supraviețuitori ai Holocaustului, seniori care nu se mai pot deplasa, imigranți, lucrători cu venituri mici, membri ai comunităților LGBTQ, pacienți cu boli cronice etc.

New York Legal Assistance Group în cadrul căroră funcționează Mobile Legal Help Center susțin și programul Legal Health, al cărui director și fondator este Randy Retkin³, pe care echipa CRJ a avut ocazia să o cunoască pentru a afla mai multe despre acest proiect. Departamentul LegalHealth este o divizie înființată în 2001, care oferă gratuit servicii juridice new-yorkeșilor cu probleme grave de sănătate, având stabilite parteneriate cu spitale și grupuri comunitare din oraș. Un alt serviciu oferit este furnizarea unei curricule inovative de educație juridică adresată doctorilor, asistenților sociali și altor furnizori de servicii de sănătate. Legal Health presupune o colaborare între NYLAG și spitalele din New York pentru ca în cadrul acestor instituții să fie asigurate pacienților servicii de asistență juridică. De peste 25 de ani, Randy Retkin dezvoltă și administrează programe juridice adresate persoanelor cu venituri mici. Este recunoscută la nivel național pentru construirea de parteneriate și colaborări între profesioniști care lucrează cu bolnavi cronici, în vederea asistării acestora pentru a accesa servicii medicale și juridice.

În cadrul vizitei de studiu, echipa a asistat la o ședință de judecată în cadrul Integrated Domestic Violence Court⁴. Experții CRJ au fost întâmpinați de judecătoarea Esther Morgenstern care a explicat câteva reguli de procedură și principiile de funcționare ale sistemului de drept. De asemenea, experții CRJ au aflat cum funcționează această instanță care se bazează pe principiul “one family, one judge”, întrucât s-a considerat că este oportun ca un singur judecător să se ocupe

³ <http://www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/clinica-juridica-mobila/blog/interviu-cu-randy-retkin-director-si-fondator-legalhealth-nylag/>

⁴ <https://www.nycourts.gov/courts/11jd/supreme/IDV/index.shtml>

de toate problemele membrilor aceleiași familii pentru a avea o perspectivă de ansamblu a tuturor problemelor și a lua astfel o decizie cât mai bună.

O întâlnire din cadrul vizitei a fost și cea cu magistratul Robert M. Levy, s-a discutat despre implicarea persoanelor cu dizabilități psihice în cadrul proceselor de judecată și despre cum ar trebui să se desfășoare un proces în care este implicată o asemenea persoană vulnerabilă, lucrând cu o rețea de furnizori publici și non-profit pentru abordarea și rezolvarea tuturor problemelor acestei persoane, atât din punct de vedere medical, cât și din punct de vedere social, dacă este cazul. De asemenea, discuțiile cu magistratul au fost și despre necesitatea incluziunii persoanelor cu dizabilități în comunitate și despre traiul alături de acestea în contextul din societatea românească. Magistratul Robert M. Levy a concluzionat “stigma provine din lipsa de contact” (“stigma comes from the lack of contact”), de aici și problemele întâmpinate de societatea românească în procesul de incluziune și de schimbare de mentalitate.

O altă întâlnire de lucru a fost la Family Justice Center⁵, un centru ce oferă suport gratuit pentru victimele violenței domestice, ale abuzurilor, ale traficului de persoane. Acest centru facilitează accesul persoanelor vulnerabile la toate serviciile de care au nevoie pentru a-și valorifica drepturile și a fi protejate, lucrând cu rețeaua de ONG-uri din comunitate, dar facilitând și accesul la birourile poliției, ale procuraturii etc. pentru a semnală abuzurile.

În cadrul întâlnirii cu cei de la ACLU⁶ (American Civil Liberties Union), organizație ce apără drepturile și libertățile individuale, echipa a discutat despre activitatea CRJ, despre îmbunătățirile ce ar putea fi aduse pentru schimbarea sistemului, despre relația cu autoritățile și dificultățile întâmpinate în desfășurarea activității.

Concluzii

În cadrul vizitei de studiu experții CRJ au observat un sistem de drept diferit și modalitățile prin care diverse instituții și organizații relaționează pentru a susține și a sprijini persoanele vulnerabile.

Astfel, experții consideră că este nevoie de training și formare suplimentară a profesioniștilor pentru a înțelege cât mai bine situația persoanelor cu dizabilități, în special cea a persoanelor cu dizabilități intelectuale, fiind necesară o privire de ansamblu asupra problematicei, atât din perspectivă medicală și psiho-socială, cât și din perspectivă juridică. În cadrul acestor

⁵ <http://www1.nyc.gov/site/ocdv/programs/family-justice-centers.page>

⁶ <https://www.aclu.org/>

sesiuni de formare ar fi utilă participarea, chiar și de la distanță, prin mijloace de comunicare (ex. Skype) a specialiștilor din alte state. Această formare suplimentară este necesară și pentru a îmbunătăți nivelul de cunoștere al specialiștilor privind problematica drepturilor omului, în special cea a dizabilității psihice, pentru cei care se confruntă cu asemenea cazuri.

De asemenea, este nevoie de reglementarea, și ulterior încurajarea, avocaturii pro bono în România, întrucât, putem observa că în sistemele de drept din alte state acest tip de implicare funcționează și aduce beneficii atât specialiștilor, cât și clienților. Echipa CRJ a observat că în Statele Unite există chiar o obligație de furnizare a serviciilor pro bono. Astfel, absolvenții facultăților de drept au chiar obligația de a lucra 50 de ore pentru a se putea înscrie în Barou. Ca urmare a modificării legislative, considerăm că această obligație poate fi inserată și în legislația românească, alături de o obligație a avocaților de a lucra pro bono un anumit număr de ore pe an⁷.

În ceea ce privește regulile de procedură ce pot fi îmbunătățite pentru o mai bună valorificare a drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, din ce am observat în cadrul vizitei de studiu, considerăm că ar putea fi stabilite niște termene concrete și scurte de judecată și de soluționarea unor astfel de cauze. Dacă ar fi implementată o asemenea regulă, nu ar mai dura așa de multe luni, poate chiar ani în unele cazuri, pentru a se întoarce în comunitate persoanele ce nu au nevoie de tratament de lungă durată în cadrul spitalelor de psihiatrie.

De asemenea, considerăm că ar fi util, la fel ca în Statele Unite, să existe o rețea de psihologi, psihiatri, asistenți sociali care să colaboreze cu instanțele pentru rezolvarea cazurilor care implică persoane cu dizabilități mintale sau persoane vulnerabile în general, pentru observarea din cât mai multe perspective a problemelor acestor persoane și informarea judecătorului astfel încât să se ajungă la cea mai bună soluție pentru persoana în cauză.

În plus, am observat prezența în instanță a avocatului copilului, minorul fiind o persoană vulnerabilă în procesele în care este implicat. Avocatul copilului este o persoană care se ocupă doar de apărarea drepturilor minorilor, având mai multe întâlniri private cu aceștia pentru a avea discuții în afara instanțelor, fără presiunea sălii de judecată, pentru a afla exact ce-și dorește copilul și a-i fi astfel valorificate cât mai bine drepturile și apărate interesele. De asemenea, prin această metodă se evită aducerea minorilor în sala de judecată, deci eventuala crearea a unei traume.

Din punct de vedere logistic, am observat dotarea sălilor de judecată cu un aparat care înregistrează ședința de judecată și transpune în timp real în scris tot ce se discută, iar grefierul

⁷ http://www.crj.ro/wp-content/uploads/2015/01/AVOCATURA-PRO-BONO_final.pdf

doar supraveghează această scriere automată. Astfel, nu este omis niciun detaliu, ducând la o mai eficientă soluționare a cauzelor.

În ceea ce privește funcționarea biroului juridic mobil, colaborarea cu instituțiile publice este deosebit de fructuoasă, întrucât populația capătă încredere în acest serviciu, fiind promovat inclusiv de instituții și de aleșii locali. Este necesară o colaborare pe termen mai lung prin care să fie promovat acest serviciu disponibil pentru comunitate. Această colaborare ar putea fi stabilită și în România cu direcțiile de asistență socială și protecția copilului și cu spitalele de psihiatrie, având în vedere că, atât scopul unor persoane și organizații care furnizează aceste servicii într-un birou mobil, cât și al instituțiilor publice este acela de valorificare a drepturilor persoanelor cu dizabilități și îmbunătățirea calității vieții acestora.

Echipa CRJ a observat eficiența realizării unor materiale video prin care să fie formați experții ce își doresc să colaboreze lucrând într-un birou juridic mobil și-a dovedit eficiența la Mobile Legal Help Center, întrucât este mai eficient din punct de vedere organizatoric. Astfel, poate fi realizat un material video de formare pentru fiecare categorie de experți ce doresc a se implica (avocați, asistenți sociali, psihiatri, psihologi etc.) prezentând aspecte specifice, în funcție de profesie, ce trebuie urmărite sau valorificate în preluarea unui caz.

De asemenea, pot fi întocmite formulare cu întrebări (în special în sprijinul voluntarilor din acest birou juridic) ce trebuie adresate fiecărei persoane ce vine să prezinte o problemă juridică, astfel încât în momentul în care răspunsurile la toate acele întrebări ajung la un avocat, acesta să aibă încă de la început o imagine cât mai completă asupra situației pentru a găsi o rezolvare cât mai rapidă și mai eficientă.

Raport realizat în cadrul proiectului „SOS: ONG-urile din România, împreună pentru drepturile persoanelor cu dizabilități mintale închise în instituții” implementat de Centrul de Resurse Juridice și co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă.

Acest raport nu reflectă neapărat poziția oficială a guvernului elvețian. Responsabilitatea pentru conținutul acestuia este asumată în întregime de Centrul de Resurse Juridice.